

 *- enklere og tryggere
hverdag i eget hjem*

SLUTTRAPPORT

Interreg IV A-prosjekt 2011-2014

Forord

Økt andel eldre og mangel på arbeidskraft er utfordringer samfunnet møter om få år. Dette gjør at vi må tenke nytt i forhold til måten vi jobber på og organiserer vår velferd. En undersøkelse gjennomført av Norstat viser at tre av fire over 50 år ønsker å bo hjemme framfor på institusjon, om det tilrettelegges for dette. En mulig måte å gjøre dette på kan være ved enkle, tekniske tilpasninger i hjemmet.

I eSenior, et norsk/svensk treårig Interregprosjekt, har vi prøvd ut og fått erfaringer med løsninger (teknologi og tjenester) som kan gjøre hverdagen enklere og tryggere for eldre og omsorgstrengende i eget hjem. Det har vært en spennende og lærerik reise for alle de fire deltakerkommunene.

Ved prosjektstart i 2011 var velferdsteknologi et nytt og ukjent område for flere av oss. Men gjennom innhenting av tips og råd fra andre prosjekter med tilsvarende problemstilling som eSenior og deltakelse i ulike fora, har læringskurven vært bratt.

Vi har involvert sluttbrukeren fra start, for å forstå hvordan de tenker og deres behov. I både fokusgrupper og utprøvingen har hjemmeboende eldre og helsepersonell deltatt med stor iver og gitt viktige tilbakemeldinger, som har vært gull verdt for prosjektet.

Samarbeidet med leverandører har også vært viktig. Gjennom anvendelse av innovativ offentlig anskaffelse har kommunene og næringslivet lært mye av hverandre og mulighetsrommet. Til tross for mye usikkerhet underveis knyttet til metodens handlingsrom, har det gått veldig bra. Høsten 2014 fikk eksempelvis Oslo kommune flere utmerkelser for sin innovative offentlige anskaffelse gjennomført som pilot i Leverandørutviklingsprogrammet (initiert før eSenior startet). Først kapret anskaffelsen av velferdsteknologi til Kampen Omsorg+ 2. plass i en europeisk innovasjonskonkurranse. Deretter ble den kåret til Norges mest innovative offentlige anskaffelse, der juryen lovpriste den for å vise vei for resten av Europa.

Erfaringsdeling har stått sentralt i eSenior. Kommunene sier at eSenior har vært en katalysator for arbeidet med velferdsteknologi, og at innovativ offentlig anskaffelse har betydd en forskjell for resultatet. At både Fredrikstad og Sarpsborg kommuner er blitt medlem av det nasjonale velferdsteknologiprogrammet, ser vi for øvrig på som en anerkjennelse av arbeidet gjort i eSenior.

Jeg gleder meg over at prosjektet lever videre i alle eSenior-kommunene, selv om fellesprosjektet nå er avsluttet. Denne sluttrapporten er ført i pennen av undertegnede, men innholdet er blitt til i samarbeid med de fire delprosjektlederne Eirin Rørmark (Oslo), Marie Dahl (Sarpsborg), Ulf Harry Evensen (Fredrikstad) og Emma Axelsson (Göteborg). Basert på Interregs mal har vi beskrevet veien i prosjektet, hvordan vi har jobbet, våre erfaringer og resultater, uten dypdykk i den enkelte deltakerkommunenes prosjekter. For eSenior Göteborg er det utarbeidet en separat sluttrapport og film, mens alle presentasjoner fra sluttkonferansen ligger på YouTube.

God lesing!

Veslemøy Ramsfjell, januar 2015
Hovedprosjektleder eSenior

Innhold

1 Fakta om prosjektet	5
2 Kort beskrivelse av prosjektet	6
3 Måloppfyllelse og resultat	8
4 Prosjektorganisasjon og ansvarsfordeling.....	11
5 Grenseoverskridende effekter	15
6 Indikatorer	17
7 Horisontale kriterier	20
8 Grenseregionale erfaringer	22
9 Gjennomførte informasjons- og kommunikasjonsinnsatser.....	23
10 Forankring av prosjektets resultat og prosjektets videre liv	26
11 Aktiviteter og økonomi.....	28
12 Bildekavalkade over prosjektet	30
13 English summary	33

1 Fakta om prosjektet

Prosjektnavn	eSenior (opprinnelig «IKT i seniorers hjem»)
Prosjektledelse	Borg Innovasjon (2011-2013), Oslo kommune (2014)
Prosjekteier	Borg Innovasjon (2011-2013), Oslo kommune (2014)
Lead Partner	Göteborgs Stad
Øvrige partnere	Oslo kommune Fredrikstad kommune Sarpsborg kommune Borg Innovasjon
Totalbudsjett	3.109.030 Euro
ERUF-støtte (EU)	824.645 Euro
IR-midler	364.935 Euro
Egen offentlig medfinansiering	1.919.450 Euro
Prosjektperiode	1.8.2011 – 30.9.2014
Prioritert område	Fremme bærekraftig økonomisk vekst
NYPS ID	159655

Göteborgs
Stad

Oslo kommune

borginnovasjon

**FREDRIKSTAD
KOMMUNE**

Sarpsborg
kommune

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
regionala
utvecklingsfonden

Interreg IVA
ÖRESUND – KATTEGAT – SKAGERRAK

2 Kort beskrivelse av prosjektet

eSenior er et Interreg IVA-prosjekt gjennomført i perioden 2011-14. Et hovedmål var å utvikle og teste løsninger som kan gi eldre og omsorgstrengende en enklere og tryggere hverdag i eget hjem.

Bakgrunnen for prosjektet er kommende utfordringer med økt andel eldre og mangel på arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren, som gjør at vi må jobbe på nye måter. Samtidig vet vi at de fleste eldre ønsker å bli boende hjemme hele livet eller så lenge som mulig.

Vi tok utgangspunkt i behov, før vi så på løsninger. Fokusgrupper med hjemmeboende eldre, deres pårørende og ansatte i hjemmetjenesten ga kunnskap om dagens og fremtidige behov relatert til trygghet og selvstendighet for eldre i egen bolig. Denne kunnskapen ble så underlag for leverandørutfordringer presentert på en åpen dialogkonferanse høsten 2012.

Interessen og responsen var stor. Totalt 30 leverandører fra tre land (Norge, Sverige og Nederland) leverte inn kreative løsningsforslag, som innledet en spennende dialogprosess. Gjennom 1-1 møter med leverandørene fikk kommunene økt kunnskap om teknologiske muligheter viktig for utarbeidelse av gode kravspesifikasjoner.

Ovennevnte tilnærming, såkalt innovativ offentlig anskaffelse, var lite kjent da prosjektsøknaden for eSenior ble skrevet og ikke del av den opprinnelige tidsplanen. Nasjonale myndigheter oppfordret imidlertid til anvendelse av metoden, for å stimulere innovasjon i markedet og styrke kommunen som krevende kunde. Oslo kommune var forøvrig pilot i Nasjonalt program for leverandørutvikling før eSenior startet og avsluttet sin dialog- og anskaffelsesprosess sommer 2012. Göteborg, Fredrikstad og Sarpsborg innledet derfor sin innovative prosess med god støtte fra Oslo.

Hver kommune har hatt separate og ulike anskaffelsesløp. Felles var fokus på løsninger som inviterte til forebygging, aktivitet og egenmestring. Spennende utviklingsprosjekter har blitt igangsatt, brukernes synspunkter ivaretatt og løsninger tilpasset og forbedret. Utprøvingen har foregått i 234 hjem med følgeforskning av Universitetet i Oslo (UiO), Høgskolen i Østfold (HiØ) og FoU i Väst/GR.

I Oslo ble 91 leiligheter på Kampen Omsorg+ (KO+) utstyrt med blant annet elektronisk lås, bevegelsesstyrt lys, nattlys, trygghetsalarm og nettbrett. For å skape bevisstgjøring, tilvenning og bruk av velferdsteknologi ble nettbrettet tilknyttet byggets servicetjenester som husvert, kafe og aktivitet, i tillegg til andre kjente nettbrettjenester. KO+ er besøkt av to helseministre som eksempel på fremtidens omsorgsboliger.

Også Göteborg har testet ut fallforebyggende smarthusteknikk og nettbrett (med henholdsvis 13 og 69 seniorer), men i frittstående boliger. De ga opplæring i nettbrett for sosial interaksjon og økt delaktighet i samfunnet. Videre har de prøvd ut digitale avstandsbesøk på museum med robot.

Sarpsborgs utprøving omfattet mobil trygghetsalarm (22 seniorer), håndtering av sykdom hjemme med nettbrett og eget prøvetakingsutstyr (7 seniorer), automatisk medisindispenser med varsling (35 seniorer), samt forberedelse for test av ultralydbaserte fallsensorer.

Fredrikstad har utviklet en åpen felles IT-plattform for velferdsteknologi i egen bolig og kommunens institusjoner, samt forberedt for digitalt tilsyn. Videre etablerte de og Göteborg høsten 2013 visnings- og inspirasjonsmiljøer hvor eldre, ansatte og andre interesserte selv kan prøve, kjenne på og få veiledning om smarte, tekniske løsninger som gjør hverdagen enklere.

Jevnlige prosjektmøter og work shops har bidratt til stor erfaringsdeling og kunnskapsoverføring mellom eSenior-kommunene. I tillegg ga studietur til Aarhus våren 2014 viktig input til videre arbeid med velferdsteknologi.

Arbeid i eSenior er anerkjent ved at: 1) Sarpsborg og Fredrikstad er del av det nasjonale programmet for utvikling og implementering av velferdsteknologi i regi av Helsedirektoratet, 2) Oslo fikk delt annenplass i PPI (Public Procurement Innovation) Award innovasjonskonkurranse i offentlige anskaffelser og bystyret i Oslo har vedtatt satsing på velferdsteknologi i omsorgstjenester, og 3) kommunestyret i Göteborg har vedtatt en plan for utvikling av hjemmetjenesten, der velferdsteknologi er del av denne.

Borg Innovasjon, den norske prosjekteieren, gikk konkurs i desember 2013. Oslo kommune ble ny, norsk prosjekteier og sikret dermed fullføring av eSenior som planlagt.

Prosjektet ble også forlenget med to måneder, slik at vi fikk mer tid til utprøving, evaluering og spredning av resultatene, samt at sluttkonferansen kunne holdes i prosjektperioden.

Interessante innlegg og stor deltakelse fra Norge, Sverige og Danmark ga en engasjerende og nyttig sluttkonferanse. Viktige bidragsytere var sentrale politikere, forskere, brukere, leverandører og kommunene.

Selv om prosjektet ble avsluttet september 2014, lever eSenior videre i alle fire kommunene. Prosjektets resultat vil også leve videre i andre deler av regionen gjennom spredning og erfaringsdeling på seminarer, konferanser og i kommunenes nettverk. Eksempelvis får mange andre kommuner høre om status i eSenior-kommunene gjennom Fredrikstad og Sarpsborgs deltakelse på nettverkssamlinger i det nasjonale velferdsteknologi-programmet.

Sluttbrukere involvert fra start

Fokusgrupper med helsepersonell

Dialogkonferanse med leverandører

Test av mobil trygghetsalarm

3 Måloppfyllelse og resultat

eSenior har hatt fire hovedmål med tilhørende delmål:

1. Kunnskapen om IKT-løsninger skal øke

- ✓ Kunnskap, resultater og råd er innhentet fra andre prosjekter i Danmark, Sverige og Norge. Rapporten ligger på www.esenior.no og www.esenior.se og har bidratt til bevisstgjøring og refleksjoner rundt uttesting og implementering av teknologi til eldre og ansatte.
- ✓ Dialogprosess med leverandører var av stor betydning for å lære om hvilke løsninger som fins, samt muligheter og begrensninger disse har.
- ✓ Work shops, fokusgrupper og informasjonsmøter for eldre, pårørende og helsepersonell vekket engasjement og økte kunnskapen om velferdsteknologi.

2. Bli attraktive og viktige samarbeidspartnere innenfor utvikling og implementering av IKT-løsninger for hjemmeboende eldre

Våre erfaringer og resultater:

- ✓ Stor erfaringsdeling og godt samarbeidsklima i partnerskapet.
- ✓ God profilering ved foredrag i inn- og utland, nyhetsbrev og hjemmeside.
- ✓ Dialogprosessen førte til samarbeid med 20 leverandører.
- ✓ Deltakelse på AAL (Ambient Assisted Living)-forum resulterte i samarbeid med:
 - Qvita (nederlandsk leverandør)
 - NTNU (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet)
- ✓ Følgende ideer ble utviklet for nye initiativ:
 - Museumsbesøk fra treffpunkt med robot
 - Virtuell sykkelturn med «Bike Around»
 - Matinnkjøp via nettbrettet for beboere på KO+
 - Eldre i nærområdet skal få klient (IKT) med tilgang til aktiviteter på KO+
- ✓ Idébank for nye prosjekter/samarbeid på prosjektets webside ble ikke prioritert og etablert, grunnet fokus på utvikling innad i kommunene.

3. Teste og utvikle IKT-løsninger for å stimulere næringslivet

Et delmål har vært å skape minst 5 økonomisk bærekraftige løsninger for hjemmeboende eldre. Mange ulike løsninger ble utviklet, tilpasset og testet i 236 boliger i tett interaksjon mellom næringslivet, kommunene og brukerne.

En grundig kost/nytte-analyse for alle berørte av en løsning er krevende og har ikke vært oppnåelig med den tid og de ressurser vi hadde. Videre var de fleste løsningene ikke hyllevare.

Tilbakemeldinger viser at følgende løsninger anses som økonomisk bærekraftige:

1. Pilly medisindispenser

- ✓ For bruker:
 - Får medisinerne mer regelmessig, og dermed jevnere dosering og bedre effekt
 - Blir mer mobile
- ✓ For kommunen:
 - Færre korte besøk gir innsparing av tid (kjøring+besøk) og kostnader (transport+lønn)

2. Daglig Helsesjekk for KOLS-pasienter

- ✓ For bruker:
 - Tryggere hverdag med mindre angst
 - Økt innsikt i egen sykdom og kan ta bedre valg i hverdagen
 - Tar mer ansvar for egen helse → store konsekvenser for sykdomsforløpet
- ✓ For kommunen:
 - Unngår eller utsetter et forverrende sykdomsforløp det koster mye for kommunen å følge opp
 - Reduserer sykehusinnleggelse (kommunen har medfinansiering av dette)

3. KO+: Nettbrett og intern trygghetsalarm med posisjonssendere koblet til husvert

- ✓ For bruker:
 - Alarmen gir økt trygghet
 - Nettbrettet gir tettere kontakt med pårørende og servicetilbudet i huset
- ✓ For kommunen:
 - Intern alarm gir raskere hjelp og kontakt
 - Nettbrettløsningen forenkler informasjonsflyt og kommunikasjon

4. Wuzzi mobil trygghetsalarm

- ✓ Fungerte bra mot pårørende (uten kommunen som håndterer alarmene) → trygghet og økt livskvalitet
- ✓ Løsningen med kommunen som omsorgsgiver trenger prosessforbedringer
- ✓ Produktet og oppsettet er svært konkurransedyktig

5. Felles, åpen IT-plattform

- ✓ IT-plattformen utviklet i samarbeid mellom Fredrikstad kommune og Sensio er solgt til Skøyen terrasse Omsorg+ i Oslo. Lyse (partner med Sensio) vil også bruke elementer av plattformen i sine prosjekter.

Vi har stimulert utvikling av følgende innovative løsninger og/eller spin offs:

- 1) Tellu/Sonitors "Smarttracker" med sporing og fallsensor i eget bomiljø testes i eSenior. Sonitor har nylig fått kontrakt med 150 sykehus i USA med løsningen.
- 2) Nederlandske Qvita er i Norge pga. eSenior og tilpasser sin mobile trygghetsalarm til det norske markedet.
- 3) Göteborg har stimulert utvikling av Alleatos konsept med smarthusteknikk.

- 4) Basert på erfaringer fra KO+, har Hospital IT modifisert og videreutviklet teknologien sin for privatmarkedet.
- 5) IT-plattform for velferdsteknologi i bolig og institusjoner ble utviklet i Fredrikstad.

Forøvrig:

- ✓ Utviklingssamarbeidet i Sarpsborg har koplet fem bedrifter (Dignio, Tellu/Sonitor, Telenor, Tieto og Qvita) på tvers av regioner og landegrenser.
- ✓ Det er etablert utviklingsavtale mellom Fredrikstad, Tieto, Sensio m.fl. for mottakssystem for trygghetssignal og velferdsteknologi integrert mot elektronisk pasientjournal.
- ✓ En felles interregional erfarings- og kunnskapsbase er etablert på prosjektets hjemmeside.

4. God profilering av prosjektresultatene skal føre til interregionale samarbeidsprosjekter

Foredrag om eSenior på AAL-forum førte til interregionalt forskningssamarbeid mellom Sarpsborg og NTNU.

Ved sluttkonferansen deltok alle involverte målgrupper, med stor geografisk spredning blant deltakerne. Stort engasjement rundt spennende erfaringer og resultater fra å arbeide med velferdsteknologi kan lede til eSenior2-prosjekt.

KONKLUSJON

Oppsummert har prosjektet i stor grad lyktes i å nå de oppsatte del- og hovedmål. En spennende og lærerik reise har ført leverandører, brukere, forskere og kommuner sammen med kunnskapsoverføring til alle parter.

Mange interessante innlegg og stor deltakelse på eSeniors sluttkonferanse. Foto: Johanna Westerlind.

4 Prosjektorganisasjon og ansvarsfordeling

eSenior ble organisert som følger:

Prosjekteier:

Borg Innovasjon (2011-13)

Oslo kommune (2014)

Lead partner:

Senior Göteborg, Göteborgs Stad

Øvrige partnere:

Oslo kommune (2011-13)

Fredrikstad kommune

Sarpsborg kommune

Hovedprosjektleder:

Veslemøy Ramsfjell, Borg Innovasjon 2011-2013/konsulent for Oslo kommune 2014

Delprosjektledere:

Eirin Rørmark, Oslo kommune (2012-14)

Ulf Harry Evensen, Fredrikstad kommune

Marie Dahl, Sarpsborg kommune

Nils Eberil, Göteborgs Stad (2011-12)

Emma Axelsson, Göteborgs Stad (2012-14)

Prosjektgruppen:

Har bestått av 10 personer. Foruten hoved- og delprosjektlederne har dette vært:

Oslo: Nina Børresen (2011) og Eva Hurtig (2011-12)

Fredrikstad: Wenche Sydvoid (2011-12), Wenche Øiestad (2012-13) og
Thomas Andersen (2013-14)

Sarpsborg: Barbro Kingsrød (2011-12)

Göteborg: Ann Karlsson (2011-14), Lars Nejtgaard (2012-14) og Kristin Hagström (2012-14)

Øvrige ressurspersoner knyttet mot prosjektgruppen via den lokale prosjektledelsen:

Anders Tangen, Kjærsti Skjøren Lassen, Kristin Næss, Peter Trede, Tore Hansen, Nils Nybøle og Anita Strøm Sandtangen.

Styringsgruppen:

Kerstin Karlsson, Styringsgruppeleder, Chef Senior Göteborg, Göteborgs Stad

Bjørn Horten, Daglig leder, Borg Innovasjon (2011-13)

Björg Månum Andersson, Kommunaldirektør, Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester, Oslo kommune (2011-13)

Eva Hurtig, Fagsjef, Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester, Oslo kommune (2013-14)

Ketil Johansen, IT-sjef, Fredrikstad kommune

Øivind Werner Johansen, Helsesjef, Sarpsborg kommune

Siste samling av prosjekt- og styringsgruppene på sluttkonferansen

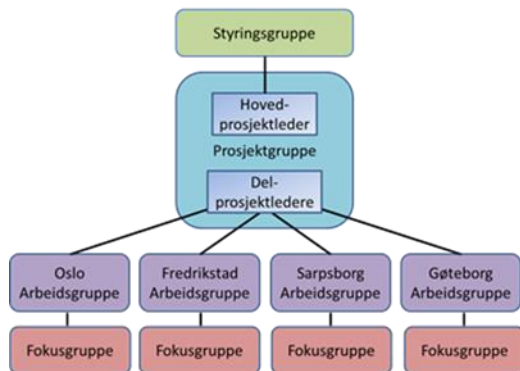

Prosjektgruppen: Fra venstre Lars Nejtgaard, Kristin Hagström, Emma Axelsson, Marie Dahl, Veslemøy Ramsfjell, Eirin Rørmark, Ulf Harry Evensen og Ann Karlsson. Thomas Andersen var ikke til stede da bildet ble tatt. Foto: Johanna Westerlind.

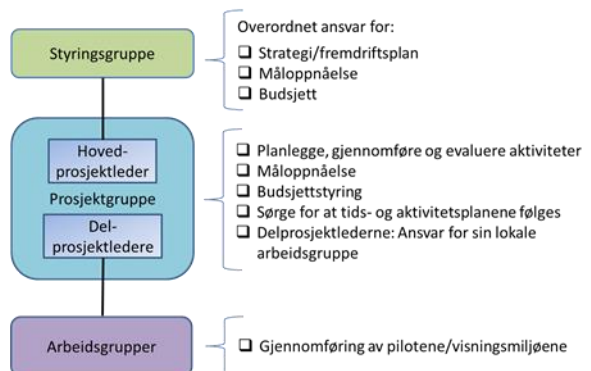

Styringsgruppen: Fra venstre Kerstin Karlsson, Øivind Werner Johansen, hovedprosjektleder Veslemøy Ramsfjell, Ketil Johansen og Eva Hurtig. Foto: Johanna Westerlind.

Organisasjonskart

Mandat

De fire deltakerkommunene har hatt sin lokale prosjektleder = delprosjektleder. Disse har jobbet fra 50-100% i prosjektet (Fredrikstad 50%, Sarpsborg 75%-100% (med hel stilling de to siste årene), Oslo 100% og Göteborg 100%).

Hovedprosjektleder har vært Veslemøy Ramsfjell i 100% stilling, med arbeidsplass hos Borg Innovasjon frem til desember 2013, deretter som konsulent for Oslo kommune ut september 2014.

Prosjektgruppen har bestått av 10 personer inkludert hoved- og delprosjektlederne. En leder fra hver partner, totalt 5 personer, har sittet i styringsgruppen. Totalt 21 prosjekt- og 11 styringsgruppemøter har blitt gjennomført i løpet av prosjektperioden jevnt fordelt geografisk og med høyt oppmøte. Stor erfarings- og kompetansedeling, samt godt samarbeidsklima karakteriserer både prosjekt- og styringsgruppen. Gruppens mandat er beskrevet i figuren over.

Omorganisering i kommunen og jobbytter har ført til endringer i prosjektgruppens sammensetning. God fellesskapsfølelse og fleksibilitet bidro til at nye medlemmer fort ble del av prosjektgruppen.

Veien har blitt til mens vi har gått. Hovedprosjektleder har rapportert til styringsgruppen, som har vært konstruktiv og støttende med gode innspill. Da Borg Innovasjon gikk konkurs, viste styringsgruppen også stor vilje og samarbeidsevne til å finne en løsning for videreføring av prosjektet.

Delprosjektlederne har vært bindeledd mellom sin kommune og hovedprosjektleder. I tillegg har de hatt ansvar for sin lokale arbeidsgruppe og kommunikasjon mot kommuneledelsen og eventuelt lokal styringsgruppe. Der prosjektarbeidet kom i tillegg til ordinær drift, har arbeidsbelastningen vært særlig stor.

Prosjekt- og arbeidsgruppene har vært tverrfaglig sammensatt. Dette har kvalitetssikret arbeidet, gitt en helhetlig forståelse for velferdsteknologi og forankret prosjektet i ulike kommunale fagmiljøer.

Ansvarsfordelingen i prosjektet:

Partner/stilling	Oppgaver
Borg Innovasjon (norsk prosjekteier ut 2013):	<ul style="list-style-type: none"> - Økonomirapportering norsk side (Oslos ansvar fra januar 2014) - Regnskapsrutiner - Erfaringsutbytte og kunnskapsspredning - Dialogkonferansen - Resultatformidling
Hovedprosjektleder:	<ul style="list-style-type: none"> - Overordnet prosjektledelse - Legge til rette for erfaringsutveksling og samarbeid - Lage kommunikasjonsplan og følge denne - Innhente kunnskap og lage rapport - Statusrapportering til Interreg - Profilering av prosjektresultater - Planlegge studietur til Aarhus - Sluttrapport
Göteborgs Stad (Lead partner):	<ul style="list-style-type: none"> - Økonomirapportering svensk side - Regnskapsrutiner - Overordnet ansvar for alle pilotene - Profilering av prosjektresultater - Erfaringsdeling - Etablere og drifte visningsmiljø - Lokal utvikling og utprøving - Kick off - Work shop1 - Sluttkonferansen
Oslo kommune:	<ul style="list-style-type: none"> - Work shop2 - Lokal utvikling og utprøving - Etablere visningsmiljø/living lab - Erfaringsdeling - Profilering av prosjektresultater - Norsk prosjekteier fra 2014
Fredrikstad kommune:	<ul style="list-style-type: none"> - Etablere og drifte visningsmiljø - Lokal utvikling og utprøving - Erfaringsdeling - Profilering av prosjektresultater
Sarpsborg kommune:	<ul style="list-style-type: none"> - Lokal utvikling og utprøving - Erfaringsdeling - Profilering av prosjektresultater

5 Grenseoverskridende effekter

5.1 Prosjektets effekter på programområdet

Innsatsområdet for eSenior har vært å fremme bærekraftig økonomisk vekst.

Vi har lagt til rette for næringssamarbeid, utprøving og tilpasning av løsninger, der de fleste løsningene ikke var hylleware. Tett og jevnlig kontakt mellom leverandør, bruker og kommune har bidratt til kontinuerlig forbedring av produktet. Foruten verdifulle tilbakemeldinger fra brukeren, har leverandørene også lært kommunene og deres behov å kjenne. På denne måten har bedriftenes konkurransevne blitt styrket. Løsningene har blitt mer robuste, de har fått økt innsikt i kommunemarkedet og fått nyttige referanser. Nederlandske Qvita har i tillegg fått kunnskap om markedsforhold i Norge og norske forbrukere ved sin deltakelse i eSenior.

Kommunene på sin side har lært mye fra leverandørsamarbeidet og blitt krevende og kompetente kunder som stiller krav til leverandørene og produktet. Foruten kommune-leverandørsamarbeidet har det i løpet av eSenior blitt etablert flere leverandør-leverandør samarbeid, som vil bestå etter eSeniors avslutning.

Videre har forskere ved UiO, HiØ og FoU i Väst/GR evaluert og dokumentert arbeidet i eSenior, deriblant løsningene i bruk og over tid. Dette har gitt økt kunnskap og forståelse for betydningen teknologi kan ha for ansatte og brukere, og ikke minst hva som er viktig ved innføring av teknologi. KO+ har også blitt en viktig læringsarena for master- og doktorgradsstudentene ved Institutt for informatikk.

Den største læringen i prosjektet har kanskje vært at sluttkunden må stå i sentrum, og det helt fra start. For å finne frem til teknologi, må man ta utgangspunkt i brukerens behov. Deretter er bruk i praksis beste vei til gode løsninger. Man må sjekke med de som skal ha skoen på at den passer. Det er imidlertid ikke teknologi, men strukturen rundt som er den største utfordringen i velferdsteknologiprojekter. "Hvem gjør hva og hvordan" er viktig å avklare, for å få god flyt i arbeidsprosesser med tydelig fordeling av ansvar og oppgaver. Dette har vært viktige erfaringer for kommunene og leverandørene som har vært med i eSenior.

5.2 Fordeler ved et grenseoverskridende prosjekt

Oslo kommunes erfaringer fra å være en av pilotene i Nasjonalt program for leverandørutvikling var avgjørende for at de tre andre eSenior-kommunene valgte samme tilnærming. Oslos anskaffelse ble videre brukt som underlag for Göteborgs anskaffelse, som valgte å anvende et annet nettbrett og ikke utvikle sin egen software.

Felles dialogkonferanse i eSenior med to norske og en svensk kommune mener vi ga økt interesse blant leverandører, enn om de hadde vært fra samme land. Vi nådde en bred gruppe leverandører (norske og svenske) som så muligheten til et nytt marked på andre siden av grensen. Hver delprosjektleder var markedsfører av prosjektet og tiltrakk flere leverandører, deriblant svenske, norske og nederlandske. Det at to land etterspør teknologi påvirker markedet til en raskere utvikling av velferdsteknologi.

Kommunene har dratt nytte av hverandres prosesser (dialog, utviklings- og anskaffelsesløp). Videre har vi prøvd forskjellige ting i prosjektet og på den måten kunne dra nytte av erfaringer og lærdom fra mange ulike løsninger. Det har også vært stor interesse for eSenior ettersom prosjektet har vært stort og grenseoverskridende. Dette tror vi har gitt oss mulighet til å fortelle om arbeidet vårt i større utstrekning enn om hver kommune hadde hatt egne prosjekter.

Kunnskapsoverføring og erfaringsdeling er viktig, det samme er nettverk, noe interregprosjektet har bidratt sterkt til. Vi mener at vi har oppnådd et bedre resultat enn det som hadde vært mulig om prosjektet ble drevet på hver side av grensen.

Kick off med nederlandsk og norske leverandører i Sarpsborgs utviklingsprosjekt. Foto: Henriette Forsetlund.

Paneldiskusjon med styringsgruppen og ledende svenske og norske politikere på sluttkonferansen. Foto: Johanna Westerlind.

6 Indikatorer

Generella program-indikatorer	Antal enligt projekt-beslut	Uppnått under projektet	Beskrivning
Programindikator: Samarbetsgrad			
Externa gränsöverskridande möten/konferenser/seminarier	15	<u>56</u>	Projektgruppmøter med eksterne deltakere
		10	Kick off (prosjektet og leverandør-kommune utviklingssamarbeid)
		2	Fokusgruppmøter med eldre, pårørende og ansatte
		15	Møter leverandører, kommune og forskningsmiljø
		12	Kurs/opplæring av ressurspersoner m/leverandører, kommune, høgskole
		1	Kurs for eldre
		15	Studiebesøk i Aarhus med prosjekt- og styringsgruppen + eksterne deltakere for erfaringsdeling
Deltagare kvinner/män	K: 120	470	Deltakere på møtene nevnt over
	M: 80	208	
Nya samarbeidsformer	8	<u>15</u>	Fokusgrupper i kommunen med brukere, seniorer og ansatte
		1	Følgforskning ved HiØ av eSenior i Fredrikstad og Sarpsborg
		1	Dialogprosess med offentlige og private aktører
		1	Business Region Göteborg og Senior Göteborg
		1	Bostadsbolaget, Bostads AB Poseidon og Senior Göteborg
		1	Stadsmuseet og Senior Göteborg om distansbesøk på museum
		1	Universitetet i Oslo og Hospital IT om brukere vs. teknologi
		1	Sarpsborg er aktivt medlem i Innovasjonsalliansen
		1	Lions og Fredrikstad om visningsmiljøet og velferdsteknologi
		1	NAV (hjelpemiddelsentralen) og Fredrikstad – prosjektsamarbeid
		1	Fredrikstad og leverandøren Sensio – utvikling og testing
		1	Sarpsborg og forskningsmiljøene NTNU og HiØ
		1	Sarpsborg, Tieto og Telenor Objects – utvikling av fagsystemet
		1	Fredrikstad, Tieto og Sensio – utvikling av fagsystemet
1	Oslo kommune og UiO – følgforskning på KO+		
Programindikator: Gränshinder			
Identifiserte formelle gränshinder	1	0	Ingen formelle grensehindre er identifisert
Programindikator: Gränsregional kompetens			
Kunnskapshöjande aktiviteter	9	<u>68</u>	Nasjonale og internasjonale konferanser med foredrag om eSenior
		19	Seminarer med foredrag om eSenior
		18	Work shops (med eldre, prosjektet, leverandører)
		7	Temabaserte kurs i iPad for eldre
		15	Møter om innovativ offentlig anskaffelse
		1	Tematreff på visningsmiljøet med eldre og leverandør
		4	Fokusgrupper (input til sluttrapport og gevinstrealisering)
		2	Forelesninger på etterutdanning i velferdsteknologi
		2	
Deltagare kvinner/män	K: 90	547	
	M: 60	196	
Kunnskapshöjande produkter	4	<u>14</u>	Rapporter (fokusgrupperesultater, kunnskapsinnhenting)
		2	iPad-manual
		1	Metodedokument
		1	Oppdragsrapport
		1	Vitenskapelig artikkel
		1	Masteroppgaver
		3	Studentoppgaver
		2	Bacheloroppgave
1	Sluttrapporter (FoU Väst evaluering + tilpasset sluttrapport for hele eSenior)		
		2	

Programindikator: Informationsinsatser			
Informations- produkter	35	<u>37</u> 7 20 2 2 2 1 1 1 1 1	Brosjyrer Nyhetsbrev Statusrapporter spredt eksternt Pressemeldinger Produktblad Poster Artikkel Facebookside Video
Informations- spredning	12	<u>56</u> 29 1 26	Informasjonsmøter/presentasjon av prosjektet Dialogkonferanse arrangert av eSenior for leverandører Omvisninger av velferdsteknologi på KO+
Deltagere kvinner/män	K: 108	224	Totalt antall deltakere er telt på møter og konferanser i regi av eSenior. Kun deltakende personer fra prosjektet er registrert for møter der vi ble invitert å delta
	M: 76	200	
Specifika prioritets- indikatorer	Antal enligt prosjekt- beslut	Uppnått under prosjektet	Beskrivning
Prioriterat område 1: Främja hållbar ekonomisk tillväxt			
Prioritetsindikator - Tillväxtfrämjande initiativ			
Tillväxtfrämjande-/ näringslivs- utvecklande lösningar	5	<u>8</u> 1 1 1 1 1 1 1 1	IT-plattform for velferdsteknologi i bolig og på institusjon App for samhandling mellom husvert, kafe og aktiviteter på nettbrettet til beboerne på KO+ Fysioterapeut, fotterapeut og frisør (servicetilbud ved KO+) har tilgang til beboerens kalender på nettbrettet og kan legge inn avtaler eSense (Tieto), en IT-struktur for mottak og evt. oppfølging av data til kommunens fagsystem, er utviklet som en konsekvens av samarbeidet med Sarpsborg og Fredrikstad Trygghetsalarm med posisjonssendere på Kampen Omsorg+ Wuzzi mobil trygghetsalarm for eldre i enkeltstående boliger Pilly medisindispenser med automatisk varsling Daglig helsesjekk for hjemmeboende KOLS-pasienter
Modeller/verktøy for å främja entreprenörskap/ nyföretagande	2	<u>2</u> 1 1	Pilotmodellen med brukerdrevet innovasjon Visningsmiljøer – arena hvor løsninger vises frem
Gränsöverskridande lösningar för triple- helix samverkan	5	<u>5</u> 1 1 1 1 1	Chalmers studenter – seniorer – ansatte i hjemmetjenesten: Ny portal om hvilke aktiviteter som fins for seniorer UiO (forskning) – Hospital IT (leverandør) – seniorer: Observasjon og tilpasning av nettbrettsløsningen til brukerne Oslo kommune – Kirkens bymisjon – Hospital IT: Nye funksjoner koplet til nettbrettet på KO+ Sarpsborg kommune – seniorer/pårørende – Qvita (leverandør): Tjenesteportalen til den mobile trygghetsalarmen ble endret til norske forhold Sarpsborg kommune – seniorer – Dignio (leverandør): Ny løsning for hvordan man følger opp medisinbehandling

Gränsöverskridande kompetensförsörjningslösningar till tillväxtsektorer	1	1	Web-siden til eSenior
Deltagande offentlige organisationer, foretag, universitet/hogskolor	Org: 7	8	4 kommunale prosjektpartnere, NAV hjelpemiddelsentral, Kirkens bymisjon, Bostads AB Poseidon, Bostadsbolaget
	Foretag: 20	20	Hospital IT, Ascom, Alleato, Telenor Objects, Dignio, Qvita, Tellu, Sensio, Fornebu consulting, Lyn Elektro, Eaton Electric, Dam Bagle, Atea, Sonitor, Tieto, frisør+fotterapeut+fysioterapeut på KO+, jDome, Double Robotics
	Uni/hög: 3	4	HiØ, UiO, Chalmers, NTNU
Prioritetsindikator: - Profilerings og synlighet			
Aktiviteter for att öka lokaliseringar/investeringar i gränsområdet	6	<u>6</u> 2 4	Visnings-/inspirasjonsmiljøer med tematreff og omvisninger gir økt profilering Pilotprosjektene i hver av eSenior-kommunene har blitt markedsført og synliggjort gjennom media, foredrag og besøk

7 Horisontale kriterier

Vilken påverkan har projektet på miljön?

- Projektet syftar direkt till att förbättra miljön
- Projektet har en övervägande positiv påverkan på miljön
- Projektet har en övervägande negativ inverkan på miljön

eSenior var ikke et miljøprosjekt, men har tatt hensyn til miljøet på følgende måter:

Vi har tilrettelagt for og benyttet offentlig transport (tog, buss og trikk) til alle aktiviteter i prosjektet. I tilfellene hvor bil har blitt benyttet, har vi hatt fokus på samkjøring.

På dialogkonferansen oppfordret vi til gjenbruk av navneskiltene, og trykksaker har kun blitt laget der vi har sett behov for å dele ut informasjon i hånden. Annet materiell, som nyhetsbrev, rapporten fra kunnskapsinnhenting og (etterhvert) sluttrapporten, ligger tilgjengelig på prosjektets hjemmesider og har blitt spredt på epost.

Mange hjemmeboende eldre bor i eneboliger og leiligheter med spredt geografisk lokalisering, noe som fører til mye transport når omsorgstjenester skal ytes den enkelte bruker. Løsninger testet i pilotene kan avlaste hjemmetjenesten ved å redusere antall hjemmebesøk. Eksempler på slike løsninger med potensiell effekt på miljøet er:

- Konsultasjoner på avstand via skjerm og egenmåling av medisinske verdier reduserer behovet for transport hos både bruker og ansatte. Bruker slipper å dra til legen mer enn nødvendig, og ansatte i hjemmesykepleien trenger ikke å bistå med målinger hjemme hos bruker.
- Digitalt tilsyn på natt gjør at man kun kjører hjem til brukeren ved behov.
- Forhåndsfylt og programmert medisindispenser gjør at hjemmetjenesten slipper å kjøre ut til brukeren hver gang medisiner skal tas, fordi dispenseren sørger for varslings. Siden 30-35 % av alle som mottar hjemmesykepleie kun mottar hjelp med medisiner, er miljøgevinstpotensialet ekstra stort her.

Vilken påverkan har projektet på jämställdhet mellan kvinnor och män?

- Projektet syftar direkt till att förbättra jämställdhet mellan kvinnor och män
- Projektet har en övervägande positiv påverkan på jämställdhet mellan kvinnor och män
- Projektet har en övervägande negativ inverkan på jämställdhet mellan kvinnor och män

Prosjektet har rettet seg mot begge kjønn i yrkesaktiv alder og pensjonister. Siden arbeid innen helse og omsorg er kvinnedominert, mens det er hovedvekt av menn i tekniske yrker, har dette gjenspeilet seg i kjønnsfordelingen på ulike arrangementer. På grenseoverskridende kick off, work shops og studietur i prosjektet har kvinneandelen vært 69-75%. Dialogkonferansen for leverandører og andre interesserte viste tilsvarende andel menn, der kun 10% av leverandørene var kvinner. Videre i

dialogprosessen kommunene har hatt med leverandører har fordelingen mellom kjønnene vært lik og reflekterer tverrfaglighet.

Det har ikke vært et mål å ha lik kjønnsfordeling på prosjektaktivitetene. Det var allikevel gledelig å se at informasjonsmøtet for å rekruttere testpersoner i Sarpsborg trakk like mange menn som kvinner. Likeså har fokusgrupper i både Fredrikstad og Sarpsborg med eldre og pårørendekveld på KO+ i Oslo vist en jevn fordeling av kvinner og menn. Dette viser at velferdsteknologi er et tema som engasjerer uavhengig av kjønn.

Av sluttkonferansens 156 deltakere, var 62 menn, tilsvarende en andel på 40%. Disse representerte mange ulike grupper, som leverandører, forskere, seniorer, politikere, IT- og helsepersonell.

Reell likestilling handler om at alle, uansett gruppetilhørighet eller personlige forhold, opplever like muligheter til deltakelse og utvikling i samfunnet. Mange eldre har utfordringer med begrenset tilgang til informasjon. I tillegg kan det oppleves frustrerende at man kan følge spennende nyhetssaker videre på nrk.no/nettbrett/mobil. Ikke alle er på internett, og opplever derfor å stå på siden av samfunnet.

I eSenior har flere av de testede løsningene vært med på å redusere den digitale kløften. Eldre i Göteborg har anvendt iPad for å øke sosial delaktighet og lære mer om mulighetene som fins på internett. I følge spørreundersøkelser blant testpersonene, har iPaden gitt en økt følelse av delaktighet i samfunnet, det er enklere å holde kontakt med venner og familie, samt at de har fått nye venner. Nettbrettet oppleves også som selskap og underholdning når de har det kjedelig og brukes til å søke informasjon.

I Oslo har beboerne på KO+ brukt nettbrettløsningen til å se hva som er på kafeteriamenyen, melde seg på aktiviteter, høre på radioen, m.m. Eldre som i utgangspunktet var skeptiske til nettbrettet, ønsker nå ikke å gi det fra seg. Nettbrettet har med andre ord åpnet for nye muligheter til deltakelse i samfunnet og skapt nye behov.

Vilken påverkan har projektet på integration och mångfald?

- Projektet syftar direkt till att förbättra integration och mångfald
- Projektet har en övervägande positiv påverkan på integration och mångfald
- Projektet har en övervägande negativ inverkan på integration och mångfald

Projektet har rettet seg mot hjemmeboende eldre, pårørende, helsepersonell og leverandører som er interessert i velferdsteknologi. Vi har åpnet for deltakelse fra alle uansett etnisitet, kjønn, legning, religion eller handicap på ulike aktiviteter i prosjekter.

I Göteborg har minst fem av deltakerne i iPad-delen av prosjektet hatt minoritetsbakgrunn. Disse har blitt rekruttert på lik linje med de andre, uten at vi gikk ut med informasjon på annet språk.

Projektet har diskutert med kvinnesenteret i Östra Göteborg om å ha spesialvisning for dem i visningsmiljøet. Senteret som har tilknyttet kvinner med ulik nasjonell bakgrunn, har vært interessert, men foreløpig har det ikke blitt noe av.

8 Grenseregionale erfaringer

Det treårige samarbeidet i eSenior har gitt verdifulle prosjekterfaringer for partnerne. Alle trekker frem verdien av kunnskapsoverføringen og erfaringsdelingen som svært viktig og inspirerende. Arbeidet i eSenior har dessuten blitt fremhevet som en katalysator for kommunenes arbeid med velferdsteknologi.

Gjennomføring av et grenseregionalt prosjekt stiller krav til blant annet fleksibilitet og intern kommunikasjon. eSeniors prosjektgruppe har hatt jevnlige møter i løpet av treårsperioden. Samarbeidsklimaet har vært bra og partnerne har rullert på å være vertsskap for møtene. Vi prøvde en periode ut video-/telefonkonferanse, da hyppige møter opplevdes tidkrevende med lang reisevei, men erfarte at det var best å møtes ansikt til ansikt for oppdatering og erfaringsutveksling. Nettverket og flere tenkende hoder sammen opplevdes positivt.

Styringsgruppen har vist stort eierskap til prosjektet og har bidratt med konstruktive innspill og diskusjoner. Endringer i prosjektet har kommet underveis med økt modning og kunnskap.

Tre år er kort tid, når prosjektmålene er ambisiøse og innovative. Vi erfarte å bli forsinket med pilotene og det oppstod usikkerhet rundt hvor stort slingringsmonn man hadde i forhold til søknaden. God kontakt og avklaring med interregsektariatet ga trygghet i å fortsette med fokus på kvalitet i alt vi gjorde.

Lite penger i prosjektet på norsk side (25% tilskudd) har gjort at vi har vært avhengig av den enkelte kommunes investeringsvilje både i forhold til velferdsteknologi og frigjøring av menneskelig ressurser. Romsligere tilskudd (50%) på svensk side, samt et budsjett som dekket 2,5 prosjektstilling og følgeforskning, skapte ulike forutsetninger på tvers av landegrensen.

Vi har erfart at det er stor forskjell på "små" og store deltakerkommuner på hvor godt forankret prosjektet har vært i kommuneledelsen og hvor korte/lange beslutningslinjene er.

Ulike forutsetninger og forankring har vært utfordrende og lærerikt. Ved å følge hverandre over tid, har partnerne fått økt innblikk og bevisstgjøring i forhold til politisk styre på tvers av landene. Økt gjennomslagskraft fremheves som en annen fordel ved å være del av et stort, grenseoverskridende prosjekt. Ikke minst anses kompetanseheving på tvers av regioner og grenser som verdifullt for kommunene og deres ansatte.

Forbedringspunkter:

- Økt tilskudd på norsk side og frikjøp av menneskelige ressurser hadde gitt bedre forutsigbarhet med hensyn til ressurser og dempet arbeidspresset for delprosjektlederne.
- Følgeforskning bør være et krav og dermed budsjettet for, siden dokumentasjon er viktig for å spre erfaringer. Göteborgs stad har vært eneste kommune i eSenior som har hatt midler i budsjettet til følgeforskning. De andre kommunene har ordnet seg på annet vis. Følgeforskningen har derfor blitt basert på enkeltkommunene, fremfor en felles følgeforskning som kunne vært en styrke for prosjektet.
- Tre år er kort tid. Lengre prosjektperiode eller videreføring i ny programperiode, ville gjort det mulig å hente ut mer resultater og konkludere sterkere.

9 Gjennomførte informasjons- og kommunikasjonsinnsatser

eSenior utarbeidet en kommunikasjonsplan i starten av prosjektet. Planen beskrev målgrupper, kanaler for intern og ekstern kommunikasjon, bruk av logoer og grafisk profil, samt strategier for prosjektet. Ansvarsfordelingen for kommunikasjonsarbeidet ble også tydeliggjort. Hovedprosjektleder var kommunikasjonsansvarlig, men alle partnerne, med delprosjektlederne i spissen, hadde særlig ansvar for kommunikasjon lokalt.

Kommunikasjonsmål:

eSenior har hatt følgende hovedmål for sitt kommunikasjonsarbeid:

- 1) Kunnskap - Skape bevissthet, interesse og forståelse for prosjektet, gjennom publisitet og informasjon.
- 2) Seriøsitet - Oppfattes som en seriøs og ryddig aktør, gjennom bevisst holdning til bruk av kommunikasjon.
- 3) Holdninger - Skape positive holdninger til velferdsteknologi gjennom aktiv bruk av mediene og andre kommunikasjonskanaler.

Dette har i praksis innebært å informere berørte aktører og samfunnet om eSenior spesielt og velferdsteknologi generelt, hvem som finansierer prosjektet, resultater i løpet av prosjektperioden og prosjektets sluttresultat.

Ekstern kommunikasjon

For å nå målgrupper som eldre, brukere, pårørende, helsepersonell, journalister, næringsliv, politikere og allmennheten har følgende kanaler blitt brukt:

Hjemmeside:

Prosjektets norske og svenske hjemmesider (www.esenior.no og www.esenior.se) har vært viktige kommunikasjonskanaler som har blitt oppdatert jevnlig med nyheter om eSenior, samt aktuelle rapporter. Statistikk viser at sidene har blitt mye besøkt. Dette kan delvis kobles til utsendelse av nyhetsbrev med link til saker på hjemmesiden. Samtidig har mange funnet frem til sidene våre takket være høy plassering ved nettsøk.

Fordi sidene har blitt en viktig kanal for spredning av prosjektets erfaringer og resultater, vil de være tilgjengelig ut 2015.

Brosjyrer:

Foruten flere lokale brosjyrer (Göteborgs Stad), har det blitt laget to fellesbrosjyrer.

eSenior - enklare och tryggare vardag i eget hem

Mänsklig teknik för ökad trygghet och livskvalité
- efterfrågad och utprovad välfärdsteknik i fokus

Interreg IVA
REGIONER I SAMVERKAN

Brosjyre om eSenior. Tekst og form:
Lars Nejstgaard.

Nyhetsbrev:

Digitale nyhetsbrev har blitt sendt ut ved behov. Göteborg og Borg Innovasjon har laget nyhetsbrev som har blitt spredt til mer enn 460 mottakere fordelt på privat og offentlig virksomhet.

Media:

Særlig det siste året har vi fått mye mediaomtale og synliggjort arbeidet i eSenior for allmenheten.

Innvielse av inspirasjonsmiljøet i Göteborg ble en suksess med 150 besøkende. Artikkel i Vårt Göteborg og 20 min. innslag på Radio P4 bidro til god spredning av begivenheten og formålet med inspirasjonsmiljøet. Bikearound har vært med i et innslag i Västnytt og iPad-delen er omtalt i kveldsavis samt nett-tv sending.

Sarpsborg fikk eksempelvis stor oppmerksomhet for sitt informasjonsmøte om fremtidens eldreomsorg. Innslag på norsk lokalradio, NRK Østfold (radio+TV) og lokalaviser ga god drahjelp i rekruttering av testpersoner.

Offisiell åpning av Fredrikstads visningsmiljø med ordføreren til stede, bidro også til stor oppmerksomhet. Over 1,5 side i Fredrikstad Blad kan vi lese om fremtidens leiligheter og hvor viktig denne begivenheten er for kommunen. I magasinet "Varme og Bad" beskrives leiligheten ytterligere.

Besøk av to helseministre har skapt stor blest om KO+ og Oslo kommunes omsorgsmodell. Offisiell åpning, samt møter mellom ministerne og beboerne som viser frem teknologi har blitt godt dekket i nasjonale og lokale medier (TV, aviser).

Sosiale medier:

Twitter, LinkedIn og Facebook: Både kommunenes og deltakernes egne konti har blitt benyttet. En felles facebookside for prosjektet ble ikke tatt i bruk pga. begrenset kapasitet.

Presentasjoner:

eSenior har blitt presentert på årlige lokale, regionale, nasjonale og internasjonale konferanser og messer, foruten informasjonsmøter og spredning til brukerorganisasjoner, eldreråd, foreninger. Innsatsen har vært stor hos alle partnerne.

En felles grafisk profil med alle logoer og eSeniors slagord "enkler og tryggere hverdag i eget hjem" har blitt brukt på presentasjonene og alt materiell produsert i prosjektet.

eSenior hadde 75 minutters taletid på Vitalis 2013, nordens største møteplass for eHelse. Alle partnerne presenterte sine erfaringer og status så langt i prosjektet. Foto: Henriette Forsetlund.

Intern kommunikasjon

Den interne kommunikasjonen i prosjektet har hovedsakelig foregått ved epost, telefon og fysiske møter (som tidligere beskrevet). I tillegg har vi benyttet prosjektverktøy for deling av dokumenter.

Synliggjøring av støtte fra Europeiske regionale utviklingsfonden

Prosjektet har fulgt EU's regler om anvendelse av EU-logoene og har utarbeidet en felles grafisk profil som har blitt brukt på alt materiell og presentasjoner produsert.

Forøvrig har alle kontorer vært tydelig merket med klistermerker med logo for EU og Interreg IV A, for å vise at det har foregått et interregprosjekt der. Logoene finns også på alle iPader, double robotics og trykksaker som paraply og vesker.

Prosjektets finansiering ved EU- og norske interregmidler har dessuten blitt fremhevet muntlig i presentasjoner.

10 Forankring av prosjektets resultat og prosjektets videre liv

Erfaringer og resultater fra eSenior vil leve videre i kommunene uavhengig om det blir et nytt fellesprosjekt i fremtiden eller ei:

Oslo kommune:

- ✓ Ett års opsjon for opplæring, service, drift og vedlikehold av utstyret på KO+ til Hospital IT er utløst. Arbeidet med velferdsteknologi på KO+ vil videreføres og implementeres i alle nye Omsorg+ bygg.
- ✓ UiO, Institutt for Informatikk, fortsetter sin følgeforskning på KO+.
- ✓ 8 mill. kroner, avsatt til velferdsteknologi i 2014, skal benyttes til videreutvikling av arbeidet som er gjort på KO+.
- ✓ I Oslo kommune er velferdsteknologi prioritert i den kommende økonomiplanperioden 2015-2018 med 80 mill. kroner.
- ✓ Oslo kommune ved byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester har utarbeidet en innovasjonsstrategi for sin sektor. Velferdsteknologi er ett av ti satsingsområder, tjenestedesign et annet. Begge disse er resultat av erfaringer blant annet fra arbeid med eSenior.
- ✓ Basert på innovasjonsstrategien, utarbeides nå en handlingsplan for velferdsteknologi 2015-2018.
- ✓ Seniorsmeldingen om fremtidens eldreomsorg er til politisk behandling i Oslo i 2014. Velferdsteknologi og innovasjon i omsorg er en del av Seniorsmeldingen for hvordan man skal møte utfordringer i eldreomsorgen.
- ✓ EU-katalog: eSenior er med i Oslo kommunes oversikt over EU-prosjekter.
- ✓ To helseministre og en statsråd la besøket til KO+ da de skulle skape blesst om velferdsteknologi. Møtet med beboerne som viste teknologi trekkes frem i ulike sammenhenger.
- ✓ KO+ har hatt rundt 100 studiebesøk fra kommuner, institusjoner, organisasjoner fra Norge og andre land (Danmark, Taiwan og Kina) i løpet av prosjektperioden.

Fredrikstad kommune:

- ✓ eSenior har vært motor for kommunens arbeid med velferdsteknologi.
- ✓ Det lokale prosjektet vil leve videre i utvikling av trygghetspakker for ulike brukergrupper både for seniorer og yngre brukere. Minimum fem planlagte og forberedte digitale nattlige tilsyn skal piloteres, foruten trygghetspakker for 10 hjemmeboende brukere med falltendens og 10 brukere med begynnende demens.
- ✓ Analoge trygghetspakker skal byttes ut. Ny velferdsteknologi som prøves ut skal danne grunnlag for individuelt tilpassede trygghetspakker.
- ✓ En flerårig leieavtale med kommunen har sikret at visningsleiligheten vil eksistere til 2015, med mulighet for forlengelse. Leiligheten er utviklet i samarbeid mellom Lions Fredrikstad, leverandører og Fredrikstad kommune. Samarbeidet mellom Lions og kommunen videreføres i første omgang ut 2015.

- ✓ Plattform for trykksignal og velferdsteknologi er etablert for brukere i bolig og institusjon. Første grunninnstallasjon er etablert ved Helsehuset og danner grunnlag for videre pilotering og utbredelse. Sengepost ved Helsehuset er etablert som lab. for velferdsteknologi.
- ✓ Det er etablert samarbeidsavtale med Hvaler kommune for utvikling av visningsmiljø og deltakelse i Fredrikstad sin satsing på velferdsteknologi med fokus på rus/psykiatri og funksjonshemmede brukere.
- ✓ Nye institusjoner, deriblant Østsiden Sykehjem og helsevakt 2015, blir tilrettelagt for velferdsteknologi.
- ✓ Tverrfaglige arbeidsgrupper videreføres og sørger for forankring i organisasjonen.

Sarpsborg kommune:

- ✓ Arbeidet i eSenior har vært katalysator og springbrett for synliggjøring av kommunens arbeid med velferdsteknologi.
- ✓ Testingen i pilotene fortsetter.
- ✓ Fokuset på velferdsteknologi gjennom eSenior vil videreføres som en del av kommunens strategi. Erfaringer og funn i prosjektet er innlemmet i ny pleie- og omsorgsplan.
- ✓ Sarpsborgs deltakelse i det nasjonale programmet for utvikling og implementering av velferdsteknologi i regi av Helsedirektoratet har ført til at kommunen ble en del av et kompetansenettverk, og at piloten og følgeforskning ble finansiert. Dermed er dokumentasjon og høsting av resultater fra prosjektet sikret frem til 2016.
- ✓ Erfaringer fra pilotene vil være viktig når kommunen skal gå til anskaffelse av løsninger for implementering i driften.

Göteborgs Stad:

- ✓ Visningsmiljøet er naturlig del av en forebyggende enhet hvor eldre selv kan prøve, kjenne på og få personlig veiledning om ulike løsninger. Dette vil fortsette, da personal fra virksomheten har holdt i visningene fra start.
- ✓ Distansbesøk på museum med den fjernstyrte roboten Double Robotics har blitt gjennomført av Stadsmuseet og eSenior Göteborg. Senior Göteborg och Stadsmuseet fortsetter å teste denne måten å ordne kultur på distans. I tillegg vil de prøve Double robotics på eldreboende mellom eldre/personal og pårørende, spesielt der pårørende kan fungere som tolk for ikke-svensktalende beboere.
- ✓ iPad fra kursene med eldre er nå overlatt til bydelen som følger opp dette.
- ✓ Det anskaffes et planleggings- og dokumentasjonssystem for hjemmetjenesten. Kompetanse fra prosjektet har vært med i arbeidsgruppen og tatt frem kravspesifikasjonen.
- ✓ Fastighetskontorets eldreplan har et eget avsnitt om prosjektets erfaringer med smarthusteknikk.
- ✓ I en ny plan for hjemmetjenesten har eSenior og Senior Göteborg vært med på å påvirke innholdet i avsnittet om velferdsteknologi. Personen som vil være ansvarlig for velferdsteknologi som bystyret har gjort vedtak om, vil også tilhøre Senior Göteborgs avdeling.
- ✓ En sluttrapport utarbeidet av FoU Väst/GR dokumenterer og bidrar til spredning av Göteborgs erfaringer fra prosjektet.

11 Aktiviteter og økonomi

Vi har benyttet oss av innovativ offentlig anskaffelse, der målet er å stimulere utvikling av nye løsninger basert på dialog mellom kommune, brukere og leverandører. Metoden var ikke del av prosjektsøknaden og var lite kjent ved prosjektstart. Oppfordringen var imidlertid sterk fra nasjonale myndigheter til å benytte metoden for å stimulere innovasjon i markedet og styrke kommunene som krevende og kompetent kunde. Andre viktige faktorer for at vi valgte metoden var:

- 1) prosjektets fokus på å stimulere næringslivet
- 2) brukerne var involvert
- 3) Oslo kommune hadde vært pilot i nasjonalt program for leverandørutvikling med innovativ offentlig anskaffelse og kunne dele erfaringer og være sparringspartner.

Selv om det ikke var tatt høyde for metoden i den opprinnelige tidsplanen, mente vi mulighetene var store for at vi ville oppnå mange av prosjektmålene med valgte tilnærming. Dette har vi gjort, og eSenior-kommunene sier at dialog har betydd en forskjell for resultatet og videre arbeid med velferdsteknologi.

I ettertid kan en forøvrig se at en oppstartsfasen på to måneder var svært optimistisk estimert, det samme gjelder pilotstart rundt overgangen Q1/Q2 i 2012. Arbeidet med målgruppene på detaljnivå og kartlegging av behov tok mye tid, likeså planlegging og forberedelse av pilotene. Kun Oslo som hadde startet sin dialogprosess med leverandører før prosjektstart kunne følge opprinnelig tidsplan.

For Gøteborgs del medførte overlaging av tildelingsbeslutningen i desember 2012 til uvisshet og at planene for uttesting av smarthusteknologi ble lagt på is. De valgte derfor å fokusere på opplæring i bruk av iPad for sosial interaksjon og interessen var enorm. Til slutt kom beskjeden om at de vant overprøvingen i Forvaltningsretten. Planlegging og installasjon av smarthusteknikk kunne endelig ta fart, med pilotstart høsten 2013 - rundt 5 måneder forsinket. Det var vanskelig å rekruttere testpersoner, og de fikk halvparten av ønsket antall på 30 piloter. Som følge av at smarthusdelen ble forsinket, har supportdelen kostet mindre enn budsjettet. Videre ble det heller ikke utviklingsarbeid i Gøteborg og dermed ikke behov for konsulent til dette.

Innovativ offentlig anskaffelse tok 1 år. På grunn av forskyvning i tidsplanen, ble pilotene kortere enn opprinnelig planlagt. Dette førte til at følgende aktiviteter ikke ble gjennomført:

- ✓ Arbeidsskygging var en aktivitet der personell fra en eSenior-kommune skulle koples til produktpilotene og visningsmiljøene i en annen kommune i prosjektet. Aktiviteten ble i første omgang utsatt som følge av senere pilotstart. Da utprøvingen flere steder ikke var godt i gang før siste halvår av prosjektet, og det var stort press i alle kommunene, ble ikke arbeidsskygging prioritert. Dette har hatt liten betydning for prosjektets økonomi, da det kun var budsjettet for reisekostnader.

- ✓ Work shop Aarhus var lagt inn i aktivitetsplanen for oktober/november 2013. På grunn av forventet høyt aktivitetsnivå i prosjektet den høsten, ble work shopen utsatt. Vi valgte senere å ikke gjennomføre denne aktiviteten, men heller utvide antall deltakere på studieturen. Dermed ble vi en stor gruppe fra prosjektet som fikk omvisning, dele erfaringer og lære hvordan danskene jobber med gevinstrealisering og utviklingsarbeid – viktig input for arbeid med velferdsteknologi etter avslutning av eSenior.

Vi har hatt fokus på å gjennomføre de aktivitetene som ga mening og kompetanse for arbeidet vi gjorde, og tror ikke de ikke-gjennomførte aktivitetene (slik som arbeidsskygging og work shop i Aarhus) har påvirket prosjektets innhold og resultat i negativ retning.

Når det gjaldt arbeidsskyggingen var vi enig i at erfaringsdeling i prosjektmøtene var nok, mye grunnet forskjellig fokus, men også fordi prosjekttiden var kort og anskaffelse i det offentlige tar lang tid. I tillegg fikk Gøteborg en påklaging. Det var et forholdsmessig ukjent område for oss alle og vi hadde mye å lære før vi kunne sette i gang utprøvingen. Dette begrenset hver kommune til å ha fokus på det de selv skulle utføre og få alt på plass.

Selv om den ikke ble kalt workshop, var studieturen til Aarhus lagt opp slik at den nesten kunne ses som begge deler, workshop og studietur, siden det var mye dialog (se bildene under).

Erfaringsutveksling på studietur til Aarhus ga innsikt i hvordan de jobber med organisasjonen. Begge foto: Veslemøy Ramsfjell

12 Bildekavalkade over prosjektet

Kick off 1.-2. mars 2012

Gunnebo slott

Engasjerte prosjektmedlemmer

Gode, tverrfaglige diskusjoner

1. styringsgruppemøte avholdt

Fokusgrupper med seniorer

Dialogkonferanse
13. september 2012

Foredrag på Vitalis med hele eSenior

**Aktiviteter i eSenior
februar - juli 2013**

Opplæring av eldre superbrukere

Fokusgruppe med helsepersonell

Work shop med danske foredragsholdere

Kick off med leverandører

Informasjonsmøte i Sarpsborg

Noen aktiviteter i eSenior periode 5

Teknologiopplæring av personal

Göteborgs visningsmiljø innviet

Bike Around-testing har startet

Fredrikstads visningsmiljø innviet

Distansbesøk i Göteborg fra Aarhus

Studietur til Aarhus

KOLS-pasient måler lungefunksjon

Distansbesøk på museum

Aktiviteter i eSenior feb.-sept. 2014

Prosjektgruppen

Sluttkonferansen

Virtuell sykkelturn

Paneldiskusjon

Pausemingling

13 English summary

eSenior is a Norwegian/Swedish Interreg IVA project that took place in 2011-14. A main objective of the project was to develop and test new products and services that can secure senior citizens a safe and well-functioning life at home.

The background of the project was future challenges with a rapidly increasing population of elderly people and labor shortages in the health sector, which means we have to work in new ways. We also know that most seniors want to stay at home all their life or as long as possible.

To find technology for testing, we focused on users' needs and challenges that must be addressed in the municipality.

By inviting seniors, their relatives and caregivers to focus groups, we gained insight in current and future needs related to security and independence for elderly in their own homes. This knowledge formed the basis for supplier challenges presented in an open dialogue conference in autumn 2012.

The interest and response were great. A total of 30 suppliers from three countries (Norway, Sweden and the Netherlands) submitted written creative contributions, which initiated an exciting dialogue process. Through 1-1 meetings with suppliers, the municipalities learned a lot about technological possibilities and limitations - important knowledge for preparing good specifications for procurement of technology.

The above approach, known as innovative public procurement, was well known to the municipality of Oslo which was a pilot in a national program for supplier development before eSenior started. The other three municipalities (Gothenburg, Fredrikstad and Sarpsborg) therefore initiated their innovative process with great support from Oslo.

User involvement has been a main focus throughout the project. Testing of new products has been conducted in real-life settings in totally 236 homes with close interaction between user, supplier and municipality. Feedback from the users has been of high importance for adjusting and improving the solutions and products, as well as learning how technology can affect quality of life positively.

Researchers from the University of Oslo, Østfold University College and "FoU i Väst/GR" (Gothenburg) have followed and evaluated the project, resulting in several theses and scientific publications.

In Oslo, the 91 apartments at Kampen Omsorg+ (KO+) were equipped with electronic door locks, motion controlled lighting, in-house safety alarm and tablets. To create awareness, adaptation and use of welfare technology the tablet was associated with in-house services as "landlord", café and activities. Seniors who initially was skeptical of the tablet, will now not pass it by. Two Ministers of Health have visited KO+ as an example of future care homes.

Gothenburg has also tested fall preventing smart home technology and tablets, but in independent housing. They used the tablet for social interaction and increased participation in the community. "The tablet opens up a whole new world", one senior said. Surveys showed that the tablet was a fun pastime and contributed to increased participation (increased information and sense of keeping up with what's happening in society and possibility of influence). Moreover, Gothenburg tested visiting the museum digitally with a robot.

Sarpsborg's trial included mobile safety alarms, managing disease at home with tablets and own sampling equipment, automatic medication dispenser with notification alarm and ultrasonic fall sensors. Generally, the users experienced increased control over their disease, mobility and health benefit in taking their medicines more regularly.

Fredrikstad developed an open IT platform for welfare technology in private homes and institutions, as well as preparing for digital supervision. Autumn 2013, Fredrikstad and Gothenburg also established inspiration environments where seniors, employees and other interested in welfare technology can try and learn about smart technical solutions that make life easier.

The participating municipalities in the project agree that eSenior has been a catalyst for their work with welfare technology. Regular project meetings and work shops have provided excellent opportunities for sharing knowledge and experience. Furthermore, a study visit to Aarhus was inspiring and educational. Likewise, eSenior's final conference was useful, informative and engaging.

Although the project ended September 2014, eSenior will live on in all four municipalities.